

Rømt oppdrettsfisk

Innslaget av rømt oppdrettsfisk i gytebestandene varierte med mellom 11 og 35 prosent fra 1989 til 2006. På gyteplassene er det påvist at rømt oppdrettsfisk gyter og krysser seg med villfisk. Dette gjelder både villaks og sjøørret.

Status for rømmingssituasjonen

Når villaksen er kjønnsmoden vandrer den tilbake til fødeelva for å gyte. Den rømte oppdrettsfisken har ikke dette naturlige vandringsmønsteret. Den går opp senere enn villaksen, trolig ikke før kjønnsmodningen har blitt så fremtredende at den må opp i ferskvann for å kunne overleve. Dette kan ofte skje sent på høsten. Om høsten øker innslaget av oppdrettsfisk i elvene, se stamfiske elv i tabellen under.

Prosent oppdrettsfisk i fangster fra sjø og elver i Norge fra 1989 til 2006

År	Stamfiske elv	Kyst	Fjorder	Sporstfiske elv
1989	35	45	14	7
1990	34	48	15	7
1991	24	49	10	5
1992	26	44	21	5
1993	22	47	20	5
1994	22	36	19	4
1995	29	39	17	5
1996	31	47	16	7
1997	29	47	32	9
1998	22	43	32	9
1999	15	36	30	6
2000	11	31	17	7
2001	11	30	16	7
2002	18	34	27	16
2003	13	22	13	-
2004	14	28	18	7
2005	13	31	16	6
2006	*	39	16	7

Kilde: NINA

Siden 1989 har det blitt utarbeidet årlige oversikter over innslag av oppdrettsfisk i fjorder og vassdrag. Sjøfiskefangstene er fra et fast stasjonsnett på inntil 15 lokaliteter hvor fangstredskapen er kilenot og krogarn. På lokaliteter med faststående redskap er det tatt prøver av hele fangster gjennom hele fiskesesongen fra 1. juni til 4. august.

I elvene undersøkes forekomsten av oppdrettsfisk både gjennom sportsfiske om sommeren og ved stamfiske om høsten i gytebestandene. I fjordene varierer innslaget av oppdrettsfisk med mellom 13 og 30 prosent, mens det i elvene om sommeren (i tabellen: "sportsfiske elv") varierer mellom 4 og 16 prosent.

Andel oppdrettslaks i elvefangster* i årene 1989-2006

År	Antall laks undersøkt	Antall elver undersøkt	Prosent	Variasjonsbredde
1989	1892	19	35	2-77
1990	2144	24	34	2-82
1991	1799	26	24	0-82
1992	1489	22	26	0-71
1993	1213	21	22	0-75
1994	1699	19	22	0-75
1995	1279	19	29	0-71
1996	1443	23	31	0-82
1997	1863	35	29	0-83
1998	1546	26	22	0-97
1999	1755	23	15	0-53
2000	1922	33	11	0-37
2001	1722	26	11	0-68

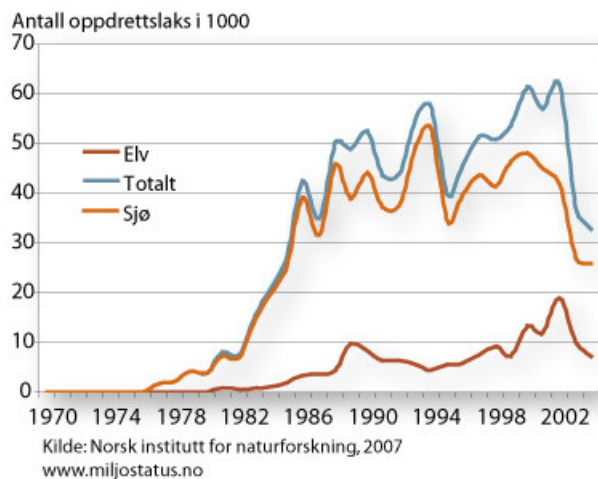
2002	1620	23	18	0-55
2003	1846	30	13	0-48
2004	1547	29	14	0-60
2005	1176	22	13	0-49
2006	2449	38	*	-

*Tallene er uveid gjennomsnitt i stamfiske-/prøvefiske-fangster (19. august - 31. desember). Kilde: NINA

Andelen rømt fisk må være svært lav om problemene for villaksen skal reduseres eller fjernes. En langsiktig jevn vekst i matfiskproduksjonen vil forsterke dette problemet kontinuerlig, til et nivå som overgår den atlantiske villaksens tålegrense.

Antallet rapporterte rømminger har gått ned de siste årene, fra omlag 1,5 - 2 millioner individer årlig før 1993 til om lag 0,7 millioner i 2005. I 2006 økte imidlertid de rapporterte rømmingene igjen. Det samlede antallet rømt oppdrettsfisk i naturen er fortsatt for høyt.

Beregnet antall oppdrettslaks i fangstene av laks i elv og sjø og totalt i perioden 1970-2006

Kilde: NINA

Vi har indikasjoner på at 40 - 60 prosent av rømmingene skjer som kontinuerlige og kroniske små drypp på smolt-/postsmoltstadiet. Disse vil ikke kunne fanges opp i rapporterte rømminger. Kjente rømminger utgjør under 5 prosent av det totale svinnet av oppdrettsfisk og minst 1/4 av svinnet har ukjent årsak. Det er derfor meget trolig at de reelle rømmingstallene er mye høyere enn de offisielle.

Biologiske konsekvenser

Rømming av laks og regnbueørret gir negative miljøvirkninger. Dette er nå godt dokumentert i flere vitenskapelige undersøkelser og utredninger. Miljøvirkningene kan ha både genetiske, økologiske og smitemessige effekter. Omfanget og betydningen av de ulike miljøvirkninger kan variere mellom områder og mellom vassdrag.

Generelt vil enkeltstående episoder med oppvandring og gyting ha mindre effekt enn gjentatte og kroniske påvirkninger med kontinuerlig oppvandring slik man har observert i en rekke norske vassdrag over lang tid. Generelt er innslaget av rømt oppdrettsfisk i naturen størst i områder med mye oppdrettsvirksomhet.

En så stor innblanding av rømt oppdrettsfisk på gyteplassene (i tabellen: stamfiske elv) vil kunne endre artens genetiske struktur, med tap av genetisk og biologisk mangfold og med risiko for redusert produksjon av vill laks som resultat. Mellom de ulike laksebestandene er det genetiske forskjeller som over tid står i fare for å viskes ut som følge av stort innflyt av genmateriale fra rømt laks.

Etter noen generasjoner med stadig ytre påfyll av fremmed laks, vil disse bestandene bli stadig mer lik hverandre og samtidig mer lik oppdrettslaksen – en variant som er avlet fram med mindre genetisk mangfold og redusert tilpasning for overlevelse i naturen. Dermed kan produksjonen av villaks i elvene synke og bestandene bli mer sårbare for endringer i miljøet.

Simuleringer basert på tilgjengelig kunnskap tilsier at et gjennomsnittlig innslag på 20 prosent rømt oppdrettslaks i en gytebestand av laks innebærer at bestandens genetiske særpreg blir ødelagt i løpet av 10 laksegenerasjoner, det vil si i løpet av 40 til 50 år. Slike bestander vil i praksis bli erstattet med en form for blandingsfisk som ikke vil ha den samme evnen til tilpasning og overlevelse som villaksen. Resultatene fra den forholdsvis begrensede overvåkingen av innslag av rømt oppdrettsfisk i gytebestander antyder at mange bestander kan ha vært utsatt for langt større innslag de siste 20 til 30 årene. Enkelte bestander, særlig på Vestlandet, kan ha kommet minst halvveis i en slik utvikling.

Nasjonale laksevassdrag og laksefjorder

Ordringen med nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder ble i sin helhet vedtatt av Stortinget våren 2007. Etter denne ferdigstillingen består ordningen av 52 nasjonale laksevassdrag og 29 nasjonale laksefjorder, som er tilsvarende ca. tre fjerdedeler av Norges samlede villaksressurs.

Vårsesjonen 2007 la regjeringen fram St.prp. 32 (2006-2007). Om vern og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder. Her kommer det fram at Regjeringen har som mål å bevare og gjenoppbygge laksebestandene til en størrelse og sammensetning som sikrer mangfold innen arten og utnytter dens produksjonsmuligheter. Laksens leveområder skal forvaltes slik at naturens mangfold og produktivitet bevares, og faktorer som truer laksen skal identifiseres og fjernes. Der dette ikke er mulig, skal trusselfaktorenes virkning på laksebestandenes produksjon, størrelse og sammensetning motvirkes eller oppheves gjennom tiltak. Påvirkninger som truer laksens genetiske mangfold skal reduseres til ikke-skadelig nivå innen 2010.

Den internasjonalt anerkjente føre-var-tilnærmingen i lakseforvaltningen (jf. kapittel 2.6.2 i St.prp.nr 32 (2006-2007)) skal legges til grunn av alle involverte sektorer. Ved inngrep og andre påvirkninger er utgangspunktet at den som forvolder skade på ressursen skal gjenopprette eller kompensere for skaden. Innenfor disse rammene skal lakseressursene forvaltes til størst mulig nytte for samfunnet, rettighetshavere og fritidsfiskere.

Regjeringen mener at rømmingssituasjonen er meget alvorlig, både for villaksen, for oppdrettsnæringen og for Norges internasjonale omdømme. Det vil derfor både bli stilt strengere krav til næringen på kort sikt og arbeidet videre med å vurdere behov og muligheter knyttet til fremtidig teknologi og produksjonsformer, bruk av steril fisk og utvikling av metoder for merking av fisk.

[Del på Facebook](#)

[Tips en venn om denne siden](#) **Publisert av** Direktoratet for naturforvaltning

Dato 12.05.2008
